

Nyiri Szabolcs, ELTE-ÁJK, Politikatudomány MA, I. évf.

Témavezető: Illés Gábor

Cím: Van idő döntést hozni? A döntéshelyzet mélyítése egy morálfilozófiai gondolkísérletben.

Előadásomban a morálfilozófiából ismeretes villamos-dilemmának újraértelmezését igyekszem véghez vinni. E gondolkísérlet egy sajátos döntéshelyzeti problémát vet fel, amely politikaelméleti olvasattal is rendelkezik. Azonban e modell a tökéletes informáltság helyzetét feltételezi; továbbá mivel morálfilozófiai kérdés, nem veszi számításba a temporalitás dimenzióját. Hartmut Rosa, valamint Nick Land munkásságára támaszkodva arra teszek kísérletet, hogy a döntéshelyzetek időbeli síkjára koncentráljak. Így dekonstruálva és rekontextualizálva e gondolkísérletet ráébredhetünk akár Rosa szociológiai és politikaelméleti, akár Land teóriafiktív és filozófiai munkásságát tekintve, hogy a technológiai fejlődés által életre hívott gyorsulás összeszűkíti a döntéshelyzet temporális dimenzióját. Mondhatnánk akár azt is, hogy „jelenzsugorodás” megy végbe napjainkban, amely révén egy adott (politikai) döntés még nehezebbé válhat.

Természetesen az eredetileg Philippa Foot nevéhez kötődő gondolkísérletnek nincsen „helyes” megoldása. Gondolkísérlete sokkal inkább arra használható fel, hogy felmérhessük az egyéni moralitást – pszichológiai applikáció – azon túlmenően, hogy rámutasson a deontológiai és a konzekvencialista etikai rendszerek közötti különbségekre. Legyünk akár utilitaristák, vagy hallgassunk akár a keresztény tanításokra, mindegyik érvrendszerrel szemben felhozható olyan ellenérv, amely megkérdőjelezheti a meghozni kívánt döntés helyességét.

Előadásomban nem törekszem az elszabadult villamos okozta probléma feloldására, sokkal inkább fokozni szeretném azt. Célom – különböző változatainak szemléltetésén túl – az, hogy rámutassak korunk demokraciáelméleteinek és az időkeretek adta feszültségeire, amely alapvetően a döntés legitim mivoltának kérdésköre okoz. Rosa rávilágít arra, hogy megnőtt az utazás és a kommunikáció, az információ áramlásának és feldolgozásának sebessége. Ennek hatására ugyanakkor egy olyan információ-többlettel állunk szemben amely kiterjeszti egy adott döntéshelyzetben az alternatívák számát, megnehezítve magát a döntéshozatalt. Mindeközben Land arra világít rá, hogy nem pusztán megnehezedik, de meg is szűnhet a döntés maga mint cselekedet még azelőtt, hogy ráeszmélnénk lehetőségeinkre, vagy éppen döntésünk következményeire. E gondolat pedig egy automatizálódó viselkedésmintázatot tár elénk.